

յաւէտ անմոռաց, դրոշմուած կը մնան բոլոր անխօս շրթներու, բոլոր շէնշող մտքերու, բոլոր անկեղծ սրտերու մէջ, յարգանքի և երախտագիտութեան ամենէն խոնարհ բնազդին համար՝ զոր երախտապարտ սերունդները ցեղին, ամէն ատեն, ամէն տեղ և խապառ գիտեն յաւերժացնել յիշատակն անոնց «բարերար» մակդիրով:

Եթէ Մուրատ և Ռափայէլ ակամայ կը հանդիսանան անձնուէր ջահակիրներն ու իրապաշտ իրագործողներն հայ. Մխիթարեան վերածնունդին, դարձնելու համար նոր ճակատագիրը ցեղին, սատարելով անոր աղքատ ու որբ զաւակներու դաստիարակութեան, եթէ՝ Անոնց հաւատքին լոյսը կաթիլ կաթիլ, պուտ առ պուտ հարիւր տարի անսպառ, դար մ'է այսօր ծորելով Մկրտիչ Պէշիկթաշլեաններու, Թովմաս Թէրզեաններու, Արփիար Արփիարեաններու, Դանիէլ Վարուժաններու, Բագրատունիներու, Փափագեաններու, Էտկար Շահիններու հոգւոյն մէջ կը փոխանցուի և պիտի ալ փոխանցուի այսօր, վաղը, մինչեւ վերջ ցեղին բոլոր խաւերուն, փաստօրէն և վրձնականօրէն կը խորհրդանշէ պատմական արշալոյսը ցեղին լուսաւորութեան, անոր վաղուան յաղթութեան ու փառքին:

Թող այսօր անզուգական անունները Մուրատի և Ռափայէլի, այլեւս նուիրականացած այս կրթական յարկի առաջին հարիւրամեակի առթիւ, անջինջ տառերով թող քանդակուին աշխարհի պատմութեան մէջ «Հայ միտքը» պանծացնող կրանիթ կոթողին վրայ, որպէս կենդանի ապացոյց հայ հոգիի զօրութեան, հայ շունչին յաւերժութեան:

Եւ որքան ատեն կանգուն մնան ներկայ և ապագայ դարերուն մեզ զլացուած հայրենիքին մէջ, հայրենիքէն դուրս, աշխարհի չորս ծագերուն հայեցի կրթութեան տա-

ճարներ, շնորհիւ գերագոյն զոհողութեան, պարտքի խղճամիտ գիտակցութեանն ու ճշմարիտ հայրենասիրութեանը Սամուէլ Մուրատներու, Եղուարդ Ռափայէլներու, Արամեաններու, Սանասարեաններու, Պէրպէրեաններու և բազում այլոց, հայր՝ կարող է իրականացնել իր ազգային մեծ իտէալը, իր ժառանգական անձեռնմխելի իրաւունքն ապրելու որպէս ստեղծագործ ժողովուրդ և հուսկ, կատարելագործել իր քաղաքակրթական վսեմ դերը՝ ցեղերու պատմութեան մէջ, գեղարուեստին մէջ, գրականութեան մէջ:

*
* *

Դար մը լոյսի, դար մը փառքի, դար մը ուսման խորհուրդն է որ պահիկ մը գէթ ի մի կը համախմբէ ալեհեր ու գարուն հասակները ցեղին, աշխարհի չորս հովերէն հըպարտ ճակտով, ծիծաղ սրտով, խոնարհ հոգւով ճշգրիտ հաշուետուութիւն տալու իր կոչումին, իր նուիրական նշանաբանին կրօնասիրութեան, Հայրենասիրութեան, Ուսումնասիրութեան:

Դար մը լոյսի, դար մը փառքի, դար մը ուսման խոր ըմբռնումն է որ այսօր ցեղին ափ մը զաւակներուն կ'ընծայէ պատեհութիւնը զոհար իր անցեալովն արիանալ և այլեւս ամէն գնով զոհաբերուիլ յանուն ցեղին վերելքին...

Ապրէ՛ ստեղծագործ հայ հանճար —
դուն ես.

ապրէ՛ Ալիշանեան հայ հոգի — դուն
կը մնաս

ապրէ՛ և հիասքանչ Հայ բարբառ —
դուն կ'ըլլաս՝

«Եղիցի»՝ն Մխիթարին, Մուրատին,
Ռափայէլին...

Ֆերսո

Նախկին սան Մ.—Ռափ. Վրժրնի

Մարտիլիա 1-7-1936

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ

(Ի ՅՈՒՇ ԻՒՐ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԴԱՐԱԴԱՐՁԻՆ)

1836-1936

ՀԱՅ լեզուի, Գրի և մտքի սրբանուէր տաճար, ողջոյն քեզ:

Հայ մշակոյթի, գեղարուեստի և դաստիարակութեան յաւերժական յուշարձան, փառք քեզ:

Հայ ազգային ոգիի, հայրենասիրութեան և հայագիտութեան մշտավառ կրակարան, պատիւ քեզ:

Դու անշէջ լոյս և անմար յոյս, դու հուր և կրակ, դու ընդունարան և հաւաքարան Հայ ցեղի ազնուագոյն զգացումներուն, պաշտամունք քեզ:

Քո սրբազան կամարներուն տակ Հայ սրտերը լուսաւորուեցան Հայոց աշխարհի կարմիր Արեւի կենսատու շողերով, քո յարկին տակ Հայ սրտերը սորվեցան ու զիտցան սիրել կապոյտ Երկինքը և ծովակներն ու լեռները Հայաստանի և Նարեչի քերքն ու բարիքը Հայոց Մեծաց աշխարհի:

Քո նուիրական յարկին մէջ կը թեւածեն ոգիները Հայ մտքի և գրականութեան նոր Լուսաւորչին՝ Լուսանորդն Մխիթար Աբրահօր, պատմագիր Հ. Միքայէլ Չամչեանի, հայկարան Հ. Գաբրիէլ Աւետիքեանի, աշխարհագիր Հ. Ղուկաս Խնճիճեանի, դիւցազներգու Հ. Արսէն Բագրատունիի, թարգմանիչ Հ. Եղուարդ Հիւրմիւզի, Հայաստանի ուղեգիր Հ. Ներսէս Սարգիսեանի, Հայոց աշխարհի հայրենախօս բանաստեղծ, աշխարհագիր, պատմագիր և քան զամենն սիրելի «Պլպուլն Աւարայրի» Հ. Ղեւոնդ Ալիշանի, Հայ լեզուի պահակ և արթուն դէտ Հ. Արսէն Ղազի-

կեանի և դեռ շատ շատերուն, որոնք իբր աշակերտ և դաստիարակ՝ տարիներ շարունակ իրենց միտքն ու սիրտը նուիրեցին Հայ մատաղ սերունդը ազգային ոգիով դաստիարակելու նուիրական գործին:

Քո կամարներուն տակ ծուարած են հոգիները անոյշ, քնքուշ բանաստեղծ Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի, բազմավաստակ Արփիար Արփիարեանի և մեծատաղանդ բանաստեղծ նահատակ Դանիէլ Վարուժանի:

Դու Հայ դպրոցի նահապետ և փառապսակ, դու Հայ մտքի, լեզուի և մշակոյթի բարեբեր այգի, քո դարադարձին ինչ տամ նուէր, որ ըլլայ սիրելի, հարազատ և յիշատակալից. ահա իմ նուէրները.

Ջերմ ու կարօտագին համբոյր մը՝ Հայոց Աշխարհի լեռնապատ Արարատ-Մասիս լանջերէն:

Փունջ մը գոյն գոյն և անուշաբոյր ծաղիկ Արագածի հովիտներէն և պաշտամունք՝ Օջականի ամենասուրբ գերեզմանին մէջ անմահօրէն մահացեալ Ս. Մեսրոպի խնկարոյր դամբարանէն:

Ափ մը թաց աւազ Մայր Արաքսի ափերէն:

Քանդակազարդ խաչարձան մը Հին Ջուղայի աւերակներէն:

Բուռ մը հող Բագրատունեաց մայրաքաղաք՝ Երեւանի շէն իսկ այժմ աւեր Անիի պալատներէն, պարիսպներէն ու տաճարներէն:

Լուսաւորչի լոյս հաւատքի մշտավառ կանթեղէն շող մը՝ Էջմիածնի Մայր տաճարէն:

Համբոյր մը Հայոց Հայրիկի նուիրական շիրիմէն և լուսնակի ցոլքը Մխիթար Աբ-բահօր անդրանիկ ներշնչարան Սեւանայ մենաստանէն:

Սիւնեաց քաջերու խրոխտ ոգին քեզ նուէր:

Աւարայրի դաշտէն «Նորահրաշ» շա-րականը քեզ ընծայ:

Թաղէի վանուց խորաններէն Պլպուլն Աւարայրին թող քեզ համար երգէ «Ով դու քարեկամ» երգը:

Հայ շինական ու գեղջուկ սրտերէն քեզ ընծայ ժողովրդական երգերը՝ Կոմի-տասով անմահացած:

Փունջ մը կարմիր կակաչ, կապոյտ Գինեքոկ, և նարնջագոյն Անթառամ ծա-ղիկը՝ հերոսական վան - վասպուրական մեր աշխարհէն՝ Արծուարոյն վարագայ լեռանց լանջերէն քաղուած:

«Ձայն տոբ, ո՛վ ծովակ» երգը Աղթա-մարի Քարի գլուխ բարձունքէն՝ նուէր քեզի:

Պաշտամունքի համբոյրներ Եղիշէի և

Գրեգոր Նարեկացիի շիրիմներէն սրբազան:

Անշափ կարօտ Տարօնի աշխարհէն, Ս. Սահակ Պարթեւի և Մամիկոնեանց գերեզ-մաններէն և Մշու Սուլթան Սուրբ Կա-րապետի մենաստանէն:

Սասունի և Զէյթունի բարձունքներէն ռազմական երգեր և հերոսներու հոգիներ-ը քեզ պահապան:

Եւ վերջապէս Կիլիկիայէն ի՞նչ տամ նուէր, ոսկեգրիչ մագաղաթեայ մատենան մը, թէ Ռուբինեանց ազատասէր ամրոցնե-րու կողերէն ընկած քար մը նետահար, այս բոլորը քեզ համար, այս բոլորը քեզ յարմար:

Ինձ կը մնայ երկիւղածութեամբ խո-նարհիլ քո հիմնադիրներու, բարերարնե-րու, մեծ դաստիարակներու և ազգանուէր սերունդներու գործին ու յիշատակին առ-ջեւ և մաղթել որ դարեր շարունակ վառ մնայ քո լոյսը, անշէջ մնայ քո ներշնչած յոյսը մեծ սրտին մէջ Հայ ցեղին, որուն մէկ խոնարհ ու համեստ զաւակն է

ՀԱՅԿ ԱՃԷՄԵԱՆ

ՈՒՂԵՐՁ ՄՈՒՐԱՏ-ՌԱՓԱՅԷԼ ԵԱՆ

ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՅՈՐԵԼԵԱՆ մըն ալ, հարիւր տարինե-րու դափնիներով պսակուած, հարիւր տա-րիններու ջահերով բոսորագող, փառա-ռանձ Մտքի ճառագաթացումի Յորելեան մը՝ որ Հայութեան է, Հայուն Լուսակեր-տումի Զուլարանին Հարիւրամեայ Տօնն է, որ վերապրումը կ'ողջունէ իր գաղա-փարապաշտ հիմնադիրներուն՝ Մուրատի և Ռափայէի, յաւերժացնելով անոնց Յի-շատակը՝ բերելով հպարտ պարծանք մը այն Հայրերուն՝ որոնք ոչ մէկ ջանք խնայե-ցին այդ կրթական բարձր հաստատու-թիւնը հարիւր տարիներ անասան պահե-լու և որոնք ամէն մղում ցոյց կու տան և ամէն զոհողութիւն յանձն կ'առնեն այդ

հաստատութիւնը դեռ շատ երկար, դարեր ու դարեր պահելու, ինչ որ Հայութեան գոյութեան ուժեղ երաշխիքներէն և խոր-հրդաւոր նշանաբաններէն մէկն է:

Անդին՝ թափուր, աւերակ շիրիմներու շեղջակոյտ և փակուած ամէն հայու՝ որ-զոնէ իր սիրելի և անմոռաց զոհերուն հո-ղակոյտներու այց մը տալ ուզէր. ասդին՝ ցիր ու ցան ու հալածական, շլմորած և սպասումի նկուղի մը մէջ օրհասական, բայց կ'ապրի Հայը Մուրատ-Ռափայէ-լեաններու փառայեղ արտայայտութեան մէջ, և գիտակցութեան ու վերածնունդի շունչ մը կ'առնէ դիտելով իր Մտքի Հաս-տատութիւնները:

Արեւմտահայութեան կրթական չորս հաստատութիւններէն — Մուրատ-Ռա-փայէլեան, Կեղրոնական, Պէրպէրեան, Սա-նասարեան — Մուրատ-Ռափայէլեանն է որ անայլայլ և զօտէպինդ ընթացքով մեր ցեղին գիտակից պատուաբեր զաւակներ կը պատրաստէ. մինչ անդին վերջինը մեծ եղեռնին զոհ, Պէրպէրեանը դադրած, և Կեղրոնականը մեծ ճիգերով միայն կան-գուն կը մնայ:

Ո՛րչափ մխիթարական և ուրախալի պիտի ըլլար որ Մուրատ-Ռափայէլեանի սաները, ընդմիջտ յաւերժացնելու համար իրենց վարժարանին անունը, նախաձեռ-նարկ ըլլային վերակազմելով իրենց Սա-

նուց Միութիւնը՝ կապ մը ստեղծէին այդ միւս հաստատութիւններու վերապրող Սանուց Միութիւններու հետ, անոնց հետ միասին, Հայ վերածնունդի նորագոյն ճառագայթներ սփռէին:

Կը յուսամ որ Մուրատ-Ռափայէլեան Գերդաստանը ի՛րը պիտի ընէ և իրագոր-ծէ ուղերձիս հետ յայտնած այս ջերմ փափագս:

Մեր ներկայ վիճակին մէջ՝ նոր զոր-ծիչ, նոր գործ, նոր եռանդ և նոր կեանք պէտք է, որ իրական ըլլայ մեր ամենուն սրտին կոչը՝ Հազար ապրի Մուրատ-Ռա-փայէլեան հաստատութիւնը, հազար հա-զար ապրի Հայ Ազգը:

Թ. ԳԱՌՆԻԿԵԱՆ

ՄՈՒՐԱՏ-ՌԱՓԱՅԷԼ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱՆ

Վերնագիրը կը յիշեցնէ ասկէ շուրջ 30 տարի առաջ ֆաղկեղոնի Մխիթարեան վարժարանին բեմէն մեր լսած հակիրճ մէկ բանախօսութիւնը զոր վարժարանին տնօ-րէնը, Հ. Արիստակէս Վ. Գասգանտիլեան, այն ատեն արտասանեց:

Գրչի՛ և ճաշակի վարպետ վարդապե-տին մէկ համակրանքի ողջոյնը եղած է առ իր սաները ուղղուած՝ որմէ՛ եթէ արտօնէ, այս առթիւ քանի մը տող կ'ընդօրինակենք.

«Ես այս բոլորին հոգւոյս բոլոր աշխու-ժովն է որ — բարով եկաք — դուք ձեր տա-նը մէջն էք կ'ըսեմ, թէպէտ և ցրուած աշխարհիս չորս կողմ, առիթը գալուն իրարու հետ վերաբերութեան ժամուն մենք պէտք է գտնուինք միշտ պատուարին վրայ, իրրեւ զօրավար, իրրեւ զինուոր, իրախու-սենք զձեզ ուսման, վասնզի եթէ մենք որդիքը, դուք որդեգրեալներն էք միակ հասարակաց հօր մը, որ եղաւ և է՝ Սե-րաստացին Մխիթար Աբբահայր:

Մխիթարայ կերպարանքն է նախ, որ երկու դարերէ աւելի թանձր խորութենէն, հսկայ կ'ելլայ, կ'ամբառնայ և կը բազմի հոս՝ այս ակմրին և իրեն արարածներուն մէջ, իր գործը փառաւորելու, իր հանձա-րին ծրագիրներուն մղում և քաջալեր տալու:

Մուրատ և Ռափայէլ կը կազմեն ան-ընդմէջ Մխիթարայ ընտանեացը մասը գերազանցապէս, են իրրեւ զոյգ մը առա-տաձեռն և իրականօրէն ազգասէր հոգի-ներու ճառագայթներ՝ ինկած բիւրեղեայ հատուածակողմի մը վրայ, ցոլացնելու ծիածանի գոյներ, և այն հատուածակող-մին շնորհիւ ութսուն (այժմ հարիւր) տա-րիէ ի վեր չեն դադրիր լոյս սփռելէ»:

* *

Յարգելի բանախօսին երախտագէտ շեշ-տը՝ իր աշակերտներուն ինչպէս իր Միա-